

**ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
"ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ"**

ЖАЛІЛО ЯРОСЛАВ АНАТОЛІЙОВИЧ

УДК 338.22.01

**ІНСТИТУЦІЙНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ
І СУБ'ЄКТНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ
СТРАТЕГІЙ**

**08.00.01 – економічна теорія та
історія економічної думки**

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук**

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державній установі "Інститут економіки та прогнозування НАН України".

Науковий консультант академік НАН України, доктор економічних наук, професор
ГЕЄЦЬ Валерій Михайлович,
Державна установа "Інститут економіки та прогнозування НАН України", директор.

Офіційні опоненти: член-кореспондент НАН України, доктор економічних наук, професор
БАЗИЛЕВИЧ Віктор Дмитрович,
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка,
декан економічного факультету;

доктор економічних наук, професор
БОДРОВ Володимир Григорович,
Національна академія державного управління при Президентові України,
завідувач кафедри управління національним господарством та економічної політики;

доктор економічних наук, професор
МАЛИЙ Іван Йосипович,
ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана",
завідувач кафедри
макроекономіки та державного управління.

Захист відбудеться 13 квітня 2016 р. о 14 год. 30 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.239.01 Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України» за адресою: 01011, м. Київ, вул. Панаса Мирного, 26.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України» за адресою: 01011, м. Київ, вул. Панаса Мирного, 26.

Автореферат розісланий 12 березня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Левчук Н.І.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

В умовах глобальних структурних зрушень, які формують інтегральні виклики для цілісності та ідентичності економічних систем, посилюється важливість послідовності та результативності в реалізації довгострокових цілей, значущих для системного розвитку економічних суб'єктів і держави. Це обумовлює зростання уваги представників різних напрямів економічної науки до обґрунтування формування та реалізації економічних стратегій, що вимагає у першу чергу досягнення визначеності щодо об'єктивних передумов та закономірностей, які утворюють стратегічні перспективи.

Актуальність теми. Ускладнення організаційно-економічних відносин посилює можливості суб'єктів господарської діяльності щодо організації власного економічного відтворення, з огляду на суто їхні корпоративні інтереси, що зменшує інклюзивність економічного розвитку та знижує впливовість національної економічної політики. За цих умов необхідна модифікація наукових підходів до цілепокладання, організаційного та інструментального забезпечення розроблення й реалізації економічної стратегії держави, яка має бути орієнтованою на відновлення у світі, що змінюється, інституційного підґрунтя для продуктивної взаємодії суб'єктів господарювання, підпорядкованих власним тенденціям розвитку, в рамках соціально-економічного відтворення національних економік.

Трансформаційні процеси, що відбуваються в Україні з 1992 року, продемонстрували несформованість дієвих інструментів реалізації економічної стратегії держави. Попри ухвалення значної кількості стратегічних документів різних рівнів і термінів дії, на практиці їхнє виконання стикалося з непереборними об'єктивними суперечностями, перешкодами й недостатньою дієздатністю влади в їх подоланні, тому жоден не було реалізовано належним чином. На підґрунті зниження стратегічної дієздатності держави зросли ризики макроекономічного розбалансування та втрати інклюзивності розвитку. Нові виклики, що постали перед Україною в контексті необхідності посткризового відновлення економіки й реконсолідації суспільства, адаптації до викликів посткризової глобальної економіки та імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, актуалізують вироблення адекватної адаптаційної та трансформаційної стратегії та досягнення її дієвості.

Теоретичні дослідження загальних проблем стратегічної діяльності генетично походять з досліджень стратегій на рівні організацій у теоріях менеджменту та державного управління. Вивченню цих проблем з позицій різних наукових шкіл присвячено праці зарубіжних і вітчизняних науковців: Д.Бесанка, Б.Будзана, С.Гошала, К.Дікела, Д.Дранове, С.Єрохіна, А.Зуба, Д.Кемпбела, А.Кредісова, Дж.Куїнна, Р.Мейсона, Г.Мінцберга, Є.Ожиганова, В.Ойкена, Г.Почепцова, А.Роу, М.Сажині, В.Соловійова, Дж.Сороса, Д.Тіса, Дж.Томпсона, М.Шенлі та ін.

Зміни середовища реалізації стратегій та їх суб'єктної й об'єктної бази обумовили звернення уваги науковців до вивчення новітніх закономірностей стратегічної діяльності в умовах глобалізації та сучасних інституційних змін із за-

стосуванням методологічного інструментарію інституційної теорії. Зазначені ракурси проблеми, зокрема, розглядали Д.Аджемоглу, І.Бідзюра, В.Базилевич, В.Бодров, В.Вишневський, А.Гальчинський, В.Геєць, Дж. Гелбрейт, А.Гриценко, В.Дементьєв, Гж.Колодко, Я.Корнаї, Р.Коуз, Ю.Макогон, І.Малий, В.Матвієнко, Д.Норт, О.Носова, А.Олійник, М.Олсон, У.Пагано, С.Пейович, В.Полтерович, Е.Райт, Д.Робінсон, Д.Ромер, В.Сіденко, Дж.Стігліц, В.Тарасевич, В.Тертичка, Д.Чистілін, Б.Херцберг, М.Шимаї, О.Яременко.

Досліджуючи проблеми дієвості економічної стратегії в Україні, вітчизняні науковці нерідко звертаються до її окремих складових. Зокрема – проблем промислової політики та забезпечення структурних зрушень на інноваційній основі (Ю.Бажал, А.Даниленко, Ю.Кіндзерський, В.Ляшенко, І.Макаренко, В.Онищенко); аспектів фінансово-кредитної стратегії (Я.Белінська, Ю.Коваленко, В.Козюк, Н.Шелудько); фіскальної стратегії (Т.Богдан, І.Луніна, О.Молдован), оцінки ефективності державної стратегії (Т.Артьомова, Т.Тищук, Ю.Харазішвілі) тощо.

Загалом висновки дослідників збігаються в констатації суттєвих змін у середовищі реалізації стратегічної діяльності та необхідності удосконалення теоретико-методологічного інструментарію її дослідження й наукового забезпечення. При цьому дослідження переважно обмежуються наданням практичних рекомендацій щодо конкретних завдань та інструментів економічної стратегії держави, які нерідко формулюються без урахування сучасної еволюції об'єкта стратегії без узгодження заходів економічної політики в рамках єдиної стратегії. Залишаються невирішеними проблеми практичної реалізації об'єктивного взаємозв'язку економічної стратегії держави та стратегій суб'єктів господарювання в рамках координації їхніх напрямів і завдань. Попри констатацію важливості інституційних деформацій вітчизняної економіки не сформовано узгодженого бачення напрямів і складових інституційної модернізації в умовах еволюції суб'єктів економічних стратегій в Україні.

Усе зазначене вище і визначило актуальність теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконувалося в рамках науково-дослідної теми ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України" "Чинники і тренди економічного зростання в Україні" (№ ДР 0114U004160). Особиста участь автора полягала у розробленні теоретико-методологічних засад стратегічної діяльності в сучасній економіці, визначенні особливостей впливу інституційних зрушень, дослідженні закономірностей реалізації економічної стратегії держави в Україні, обґрунтуванні її напрямів, завдань та інструментів.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є теоретико-методологічне обґрунтування змісту економічної стратегії, розкриття чинників та тенденцій еволюції інституційної обумовленості стратегічної діяльності держави і приватних суб'єктів господарювання та розроблення засад наукового забезпечення напрямів, завдань та інструментів досягнення інклюзивного економічного розвитку.

Досягнення поставленої мети обумовило вирішення таких завдань:

- визначити сутність економічної стратегії як складової системи економічних відносин та специфічного виду діяльності;
- визначити чинники суб'єктної обумовленості економічних стратегій як впливу цінностей та сутнісних ознак суб'єктів на їх формування та реалізацію;
- сформулювати уявлення системного характеру про інституційну обумовленість суб'єкт-об'єктних взаємозв'язків у стратегічній діяльності;
- розвинути методологічні засади дослідження господарської системи як об'єкта економічної стратегії;
- виявити напрями еволюції чинників стратегічної діяльності в умовах сучасних інституційних зрушень;
- встановити передумови та чинники дієвості економічної стратегії держави у трансформаційній економіці;
- визначити особливості та системні суперечності реалізації економічних стратегій у процесі ринкових перетворень в Україні;
- обґрунтувати методичні засади, напрями та завдання ефективної стратегії економічних реформ для України;
- визначити інструментарій реалізації стратегії економічних реформ, орієнтованих на подолання нестабільності інституційного середовища та зміцнення дієздатності суб'єктів економічних стратегій в Україні.

Об'єктом дослідження є сукупність ієрархічних відносин і мережевих зв'язків між економічними суб'єктами щодо формування довгострокових складних цілей розширеного соціально-економічного відтворення та забезпечення їх досягнення на сучасному етапі еволюції господарських систем.

Предметом дослідження є закономірності впливу інституційного середовища на формування і реалізацію економічних стратегій господарських суб'єктів через узгодження їх інтересів і цільових функцій як підґрунтя для розширеного суспільного відтворення на засадах інклюзивного розвитку.

Методи дослідження. Загальною теоретико-методологічною основою дослідження є діалектичний підхід, який дозволив розкрити предмет дослідження у системній повноті, динаміці, взаємозв'язку його структурних складових.

У процесі дослідження використано загальнонаукові методи наукового абстрагування, історико-генетичний, синтезу, узагальнення – при формуванні категоріального апарату та методології дослідження. Методологічний апарат теорій інституціоналізму, господарського порядку та складних систем було застосовано при визначенні особливостей еволюції середовища реалізації стратегій держави. Методи спостереження, порівняння, ретроспективного аналізу, історичного і логічного, індукції та дедукції використано при дослідженні досвіду стратегічної діяльності держави в Україні. Структурно-функціональний метод, застосування принципу єдності загального, особливого та одиничного на основі системного аналізу дозволили сформулювати авторське бачення складових стратегії модернізаційного зростання в Україні.

Інформаційну базу дисертаційної роботи становлять наукові праці зарубіжних і вітчизняних дослідників, аналітичні матеріали Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Світового економічного форуму, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства фінансів України, Національного банку України, чинна нормативно-правова база та проекти нормативних документів, статистичні дані Державної служби статистики України.

Наукова новизна отриманих результатів. Основні теоретичні та практичні результати дисертаційної роботи, що характеризують її наукову новизну, такі.

Вперше:

- обґрунтовано, що економічне відтворення як вихідна основа цілепокладання і діяльності суб'єкта визначає сутність економічної стратегії як інституційно обумовленої сукупності ієрархічних відносин і мережевих зв'язків між суб'єктами господарювання з приводу реалізації довгострокових складних цілей їх розширеного соціально-економічного відтворення на підставі узгодження відповідних інтересів та цільових функцій;

- доведено, що інституційна обумовленість економічних стратегій закономірна для соціально-економічного розвитку господарських систем. Вона є результатом становлення сумісно-розділених відносин і прав власності та управління, сприяє зниженню трансакційних витрат, зокрема витрат опортуністичної поведінки, створює передумови поширення відносин довіри в господарській системі, тим самим визначаючи співвідношення опортунізму та інклюзивності в її розвитку;

- обґрунтовано, що ключовим критерієм оцінки результативності економічної стратегії держави є становлення в господарській системі економічно ефективних та соціально відповідальних суб'єктів корпоративного типу, які своєю відповідною економічною діяльністю дають імпульс довгостроковому економічному розвитку з самопідсилюваним (синергетичним) ефектом розширеного економічного відтворення для переважного числа суб'єктів суспільства;

- уведено в науковий обіг поняття "імпліцитна лібералізація" як закономірно обумовлений ефект розширення ступенів свободи приватних економічних суб'єктів, що виникає у процесі реалізації стратегій індивідуального відтворення через включення акторів до глобальних ланцюгів створення вартості та поширення проявів мережевої економіки. Імпліцитна лібералізація зумовлює диверсифікацію ринкових комунікацій між економічними суб'єктами і здатна, з одного боку, створювати позитивні суспільні екстерналії (вигоди переливу), з іншого – деформувати інституційне середовище суспільного відтворення і породжувати загрози для інклюзивного розвитку внаслідок накопичення ризиків опортуністичної поведінки, а, отже, вимагає врахування при розробленні державних економічних стратегій і механізмів регуляторної політики.

Набули подальшого розвитку:

- методологічний інструментарій інституціональних підходів (зокрема концепцій трансакційних і трансформаційних витрат), евристичний потенціал яких було застосовано до розуміння закономірностей модифікації інституційного се-

редовища реалізації економічних стратегій через з'ясування особливостей економічної поведінки суб'єктів господарювання та механізмів узгодження інтересів і цільових функцій їх економічного відтворення в умовах дії ефекту імпліцитної лібералізації;

- наукове розуміння особливостей трансформаційної кризи в Україні. З'ясовано, що випереджальне розширення ступенів свободи економічних суб'єктів у процесі індивідуального відтворення порівняно з відповідним інституційним забезпеченням механізмів регуляторної політики держави зумовлює накопичення витрат переливу в господарській системі внаслідок відтворення стандартів опортуністичної поведінки та призводить до втрати інклюзивності розвитку національної економіки;

- концептуальні засади генези інституційної кризи як підґрунтя модифікації трансформаційної кризи в Україні. Визначено, що внаслідок нарощування політичних чинників стратегічної діяльності держави та політизації приватних капіталів з метою отримання політичної ренти в економіці сповільнено становлення базових інститутів ринкової взаємодії господарських суб'єктів (довіри, поваги до приватної власності, партнерської відповідальності тощо). Така інституційна недостатність господарської системи набула форми самовідтворюваної інституційної кризи та перетворилася на інституційну пастку на шляху реалізації стратегії економічних реформ;

- обґрунтування засад стратегії економічного зростання в Україні. Розроблено підґрунтя "стратегії модернізаційного зростання", яка має комплексний характер, поєднуючи стратегії інвестиційно орієнтованого розвитку, інституційної модернізації, розвитку людського капіталу, та долає пастку дефіциту ресурсного забезпечення структурної модернізації економіки на основі зниження трансформаційних витрат переходу до інклюзивного типу розвитку.

Удосконалено:

- методологічні засади наукового дослідження змісту стратегічної діяльності економічних акторів через теоретичне узагальнення розрізненої сукупності існуючих підходів на підґрунті поняття економічного відтворення як вихідної основи цілепокладання і діяльності господарського суб'єкта та визначення закономірностей інституційної обумовленості і суб'єктності економічної стратегії; це дозволило системно розглядати зміст останньої як різновиду оптимального плану дій, спрямованого на якнайповнішу реалізацію потенційних можливостей господарської системи з урахуванням її цільових орієнтирів, наявних обмежень та умов їх подолання;

- наукове розуміння тенденцій розширеного відтворення господарських суб'єктів в умовах мережевої економіки з урахуванням ефекту імпліцитної лібералізації. Встановлено, що нові форми усупільнення праці, які виникають унаслідок поширення мережевої моделі виробництва і споживання, створюють підґрунтя для мережевої самоорганізації та формування нових інститутів узгодження інтересів цих суб'єктів. Загрози для інклюзивного розвитку господарської системи необхідно долати на шляху створення інформаційно-

комунікаційних інститутів, які сприяють покращенню мережевої самоорганізації та налагодженню суспільного діалогу;

- обґрунтування особливостей інституційних чинників збалансованого економічного розвитку в умовах глобальних трансформацій. На відміну від традиційних уявлень про те, що стабілізація економіки у процесі трансформаційних зрушень відбувається переважно через відповідну макроекономічну політику, доведено, що ключовою умовою набуття економічною системою стійкої рівноваги є інституційне оновлення господарського ладу. Результатом ефективного оновлення стає суспільний вибір з конкуруючих інституційних систем тієї, яка забезпечує оптимальний доступ до економічних ресурсів та сприяє розширеному відтворенню для переважного числа господарських суб'єктів, тобто створює підґрунтя для інклюзивного економічного зростання;

- концептуальні підходи щодо інструментального забезпечення стратегії модернізаційного зростання. Доведено, що макроекономічні інструменти є дієвішими при розробленні реалізації короткострокових програм, у той час як досягнення стратегічних цілей економічної трансформації потребує застосування інституційних важелів у сферах грошово-кредитної, бюджетно-податкової, зовнішньоекономічної політики. Зокрема, ресурсне забезпечення стратегії модернізаційного зростання має досягатися створенням спеціальних фінансових інститутів: спеціалізованих комерційних банків, фінансових інститутів розвитку – Державного банку реконструкції та розвитку, Державного фонду регіонального розвитку тощо.

Практичне значення отриманих результатів полягає у використанні науково-теоретичних та методологічно-практичних висновків для прийняття органами державної влади рішень щодо тактичного та стратегічного управління економічними процесами, а також у визначенні підґрунтя для узгодження політико-економічних інтересів із завданнями стратегічного розвитку суспільства у практиці роботи органів державного управління та діяльності приватних економічних суб'єктів та їх об'єднань.

Результати дисертаційного дослідження були використані:

- Головною службою соціально-економічного розвитку Секретаріату Президента України при підготовці проектів актів законодавства (довідка від 25.02.2009 р.);

- Національним інститутом стратегічних досліджень – для підготовки протягом 2007–2014 рр. аналітичних записок і доповідей, проектів рішень Адміністрації Президента України, комісій та комітетів Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, міністерств і відомств (довідка № 293/739 від 17.07.2015 р.); при підготовці у 2006, 2008–2014 рр. текстів аналітичних доповідей до щорічних Послань Президента України до Верховної Ради України, а також при підготовці текстів виступів Президента України перед Верховною Радою України з представленнями відповідних Послань (довідка № 293/738 від 17.07.2015 р.);

- Державним комітетом України з питань регуляторної політики та підприємництва – при підготовці у 2008 р. Національної доповіді "Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні" (довідка № 1101 від 11.02.2009 р.);
- Міністерством економіки АР Крим – при підготовці Стратегії економічного та соціального розвитку АР Крим на 2011–2020 роки (довідка № 020-2/69 від 28.01.2011 р.);
- Міжнародним бюро праці – в рамках надання комплексних консультацій уряду, профспілкам та об'єднанням роботодавців України (довідка № 01-024 від 26.10.2011 р.);
- Асоціацією платників податків України – при розробленні програмних документів та у поточній діяльності, для підготовки матеріалів, що надсилалися до органів державної влади та оприлюднювалися для членів Асоціації (довідка № 1856/1/3 від 15.07.2015 р.);
- Тернопільською академією народного господарства – для підготовки протягом 1996–2002 рр. рекомендацій міжнародних наукових конференцій "Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз", які направлено Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, міністерствам і відомствам, представництвам ЄС в Україні, посольствам держав – членів ЄС в Україні, Комісії ЄС (довідка № 126-17/491 від 17.06.2003 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є одноосібно виконаною науковою працею. Особистий внесок автора у праці, опубліковані у співавторстві, наведено окремо у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні та практичні положення дисертаційної роботи доповідались і обговорювались на понад 40 науково-комунікаційних заходах. У тому числі на:

міжнародних наукових та науково-практичних конференціях: щорічній з конвергенції та дивергенції (м. Бекінгемшір (Велика Британія), 1998 р.); "Enterprise in Transition" (м. Спліт (Хорватія), 1999 р.); "Тіньова економіка: соціальні проблеми неофіційної економічної діяльності в Україні" (м. Київ, 2000 р.); "Проблеми забезпечення економічної безпеки" (м. Донецьк, 2001 р.); Української академії зовнішньої торгівлі (м. Київ, 2002, 2003, 2004 рр.); "Інформація, аналіз, прогноз – стратегічні важелі ефективного державного управління" (м. Київ, 2002 р.); "Перспективы экономического сотрудничества деловых кругов России, стран СНГ и Польши в условиях активизации контактов со странами Европейского Союза" (м. Москва (Російська Федерація), 2003 р.); "Проблеми і перспективи співробітництва між країнами Південно-Східної Європи в рамках Чорноморського економічного співробітництва та ГУУАМ" (м. Маріуполь, 2004 р.); "SME in the Region of the Black Sea Economic Cooperation – Reality and Vision" (м. Стамбул (Туреччина), 2006 р.); "Государственное управление в XXI веке: традиции и инновации" (м. Москва (Російська Федерація), 2009 р.); "Транскордонне співробітництво на нових східних кордонах ЄС" (м. Ужгород, 2009 р.); "Незалежність України в глобалізованому світі: вектори XXI століття" (м. Київ, 2011 р.); "Фінансові та соціально-політичні проекти модернізації суспіль-

ства в умовах нестабільності" (м. Люблін (Польща), 2011 р.); "Безпекознавство: теорія та практика" (м. Луганськ, 2013 р.); "Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі" (м. Київ, 2015 р.); "Інституційне забезпечення кадрової політики у державному управлінні: становлення та розвиток" (м. Київ, 2015 р.); "Парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI ст." (м. Київ, 2015 р.); міжнародному конгресі українських економістів (м. Львів, 2000 р.); науково-практичній конференції Ради національної безпеки та оборони України "Перспективи та проблеми участі України в Світовій організації торгівлі у контексті економічної безпеки" (м. Київ, 2002 р.); міжнародному економічному форумі "Теорія і практика розвитку корпоративного сектора економіки України в контексті цілей тисячоліття та світової глобалізації" (м. Київ, 2004 р.); міжнародному науково-практичному бізнес-форумі "Бізнес і наука: вектори співпраці" (сміт Партеніт, 2009 р.); Чорноморському економічному форумі (м. Ялта, 2010 р.); міжнародному науково-практичному семінарі "Стратегії протидії зовнішнім та внутрішнім загрозам економічній безпеці: регіональний вимір" (м. Запоріжжя, 2010 р.); науково-практичному семінарі з міжнародною участю "Актуальні проблеми забезпечення фінансово-економічної безпеки України" (м. Тернопіль, 2013 р.); міжнародному семінарі з торгівлі та розвитку малого й середнього бізнесу Міжнародного торговельного центру ООН (м. Женева (Швейцарія), 2015 р.); науково-практичних круглих столах: "Євроінтеграційний курс України: формування нових умов для підприємництва" (м. Київ, 2007 р.); «Фіскальна політика України в умовах фінансової та економічної кризи» (м. Ірпінь, 2009 р.); "Віртуалізація світової економіки: нові підходи до конкурентної боротьби" (м. Київ, 2015 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження опубліковані в: 3 одноосібних монографіях (загалом 60,7 д.а.), 17 колективних монографіях, 1 науково-методологічному виданні, 18 наукових доповідях та збірниках наукових статей, 41 статті у фахових наукових виданнях та виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз даних, 28 збірниках матеріалів конференцій та круглих столів. Загальна кількість публікацій за темою дисертації становить 108 найменувань.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, п'яти розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 437 сторінок, основний зміст роботи викладено на 404 сторінках. Дисертація вміщує 8 таблиць та 17 рисунків (у тому числі 1 рисунок і 6 таблиці на окремих сторінках). Список використаних джерел налічує 328 найменувань на 33 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У першому розділі – "*Економічна стратегія як категорія економічної науки*" – розкрито теоретичні засади дослідження стратегічної діяльності як сукупності відносин та зв'язків, які забезпечують формування та реалізацію засобів досягнення довгострокових складних цілей.

З'ясовано, що реалізація сумісно-розділеної сутності економічної діяльності на основі утвердження ринкової організації економіки сприяла поширенню можливостей досягнення довгострокових цілей шляхом поступового ускладнення міжсуб'єктних комунікацій, що обумовило еволюцію дослідницької думки щодо сутності поняття "стратегія" (див. таблицю). Якщо на ранніх етапах мета стратегії трактувалася як отримання силової перемоги над суб'єктами інших стратегій, як правило, з їх руйнуванням, згодом її трактування було видозмінено як набуття можливості керувати певними процесами, які зберігають властивість саморозвитку. Тому для макроекономічного аналізу проблем стратегії є необхідним розуміння її феноменологічної суті як суспільного явища, якому притаманні внутрішні закономірності формування та реалізації, об'єктивні обмеження в рамках суспільної системи. Між тим наявні підходи з позицій теорій менеджменту та державного управління такої можливості не надають, що обумовлює необхідність розгляду економічної стратегії у методологічному дискурсі економічної теорії.

Узагальнення наявних визначень стратегії дозволило розглядати її у загальнопонятійному контексті як цілеспрямовану діяльність, орієнтовану на досягнення довгострокової системної мети. Мета стратегії як форми діяльності визначається базовими цінностями суб'єкта, якими є збереження його цілісності та ідентичності та їх постійне відновлення шляхом розвитку, який в економічному вимірі набуває прояву розширеного відтворення. Значущість сутнісних фізичних характеристик індивідуального відтворення забезпечує суб'єктність і неперервність стратегічної діяльності. Напрями стратегії визначаються суспільною сутністю відтворення суб'єкта, що обумовлюється його відношенням до факторів відтворення, а те, у свою чергу, – чинним інституційним середовищем, а відповідно – його функціональною роллю у відтворенні господарської системи. Спосіб досягнення довгострокової мети (отже, конкретні форми відтворення) визначається закономірностями функціонування середовища, в якому відбувається діяльність. Це середовище є об'єктом стратегії, оскільки процес відтворення полягає у зміні певних його характеристик. Ці зміни наразі є завданнями стратегії. Застосований підхід дозволив розглядати стратегію як органічну складову процесу суспільного розвитку, підпорядковану його об'єктивним закономірностям, причому єдність мети, напрямів, завдань та пріоритетів стратегії визначається нерозривністю суб'єкт-об'єктного взаємозв'язку.

Обраний методологічний підхід дав змогу сформулювати специфічне визначення поняття "економічна стратегія" з точки зору економічної теорії як інституційно обумовленої сукупності ієрархічних відносин і мережевих зв'язків між суб'єктами господарювання з приводу реалізації довгострокових складних цілей їх розширеного соціально-економічного відтворення на підставі узгодження відповідних інтересів та цільових функцій. Суб'єктом економічної стратегії може виступати будь-який суб'єкт, який здатен впливати на процеси власного відтворення. Для потреб цього дослідження застосовано в узагальненому вигляді диференційовані за суб'єктом поняття "економічна стратегія держави" та

"приватні економічні стратегії" як стратегії недержавних суб'єктів різного рівня. Об'єктом економічної стратегії є наявні у розпорядженні суб'єкта або потенційно доступні відтворювальні ресурси, на які він спроможний здійснювати прямий чи опосередкований вплив. Тому об'єктом економічної стратегії держави слід вважати приватні економічні стратегії, реалізація яких у сукупності формує відтворення соціально-економічної системи країни.

Таблиця

Еволюція теоретичних підходів до пізнання сутності стратегічного процесу

Складові	Теоретичні підходи					
	Військова теорія	Теорія ігор	Класичний менеджмент	Стратегічний менеджмент	Теорія держ. управління	Економ. теорія (наш підхід)
Цільова функція стратегії	Перемога над противником	Виграш з урахуванням дій суперників	Узгодження дій організації	Реалізація потенціалу організації	Реалізація національних інтересів	Забезпечення розширеного відтворення
Сутність стратегії	Довгостроковий план дій	Алгоритм, що заздалегідь визначає вибір	План, що інтегрує цілі, політику та дії	Набір правил здійснення місії та досягнення цілей	Узгоджений план, який визначає базові орієнтири	Сукупність відносин, що визначаються властивостями відтворення суб'єкта
Умови здійснення діяльності	Невизначеність	Імовірність	Ринковий детермінізм	Посилення суб'єктності	Розширення управлінських функцій держави	Суб'єктність та інституційна обумовленість
Приклад визначення	"...стратегія [навчає] – як використовувати самі битви для досягнення воєнних цілей". (К.Клаузе-віц)	"множина виборів, які може бути обрано у ситуації, коли результат залежить не лише від власних дій, але й від дій інших". (Б.Полак)	"...процес прийняття рішень, який об'єднує внутрішні організаційні можливості із загрозами та... можливостями, які надає зовнішнє середовище". (А.Рой)	"...генеральний напрямок руху, ... генеральна лінія поетапного досягнення мети, ... провідний напрямок руху для поетапного досягнення певних цілей". (В.Соловійов)	"...довгостроковий узагальнений план управління обраною сферою або системою". (ПРООН)	"...сукупність ієрархічних відносин і мережевих зв'язків... з приводу реалізації довгострокових складних цілей розширеного... відтворення"

Джерело: складено автором.

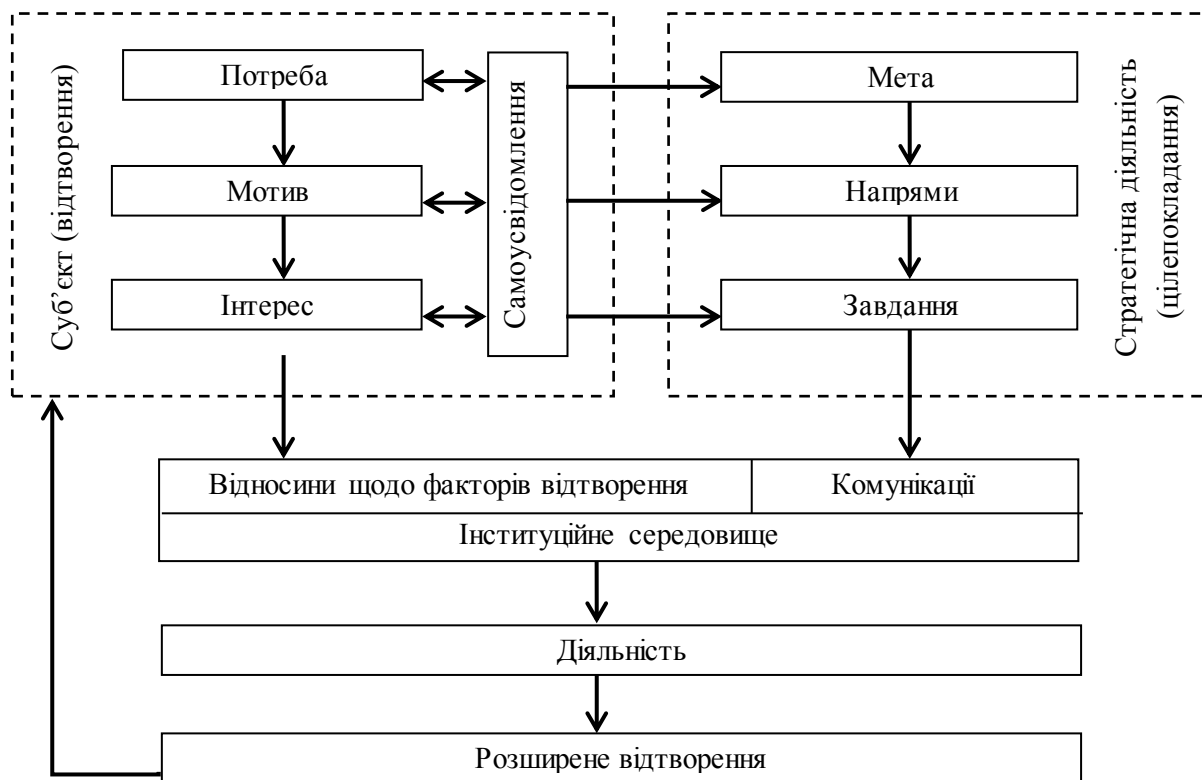

Рис. 1. Суб'єктність та інституціалізація стратегічної діяльності

Джерело: складено автором.

Суб'єктом економічної стратегії може виступати будь-який суб'єкт, який здатен впливати на процеси власного відтворення. Для потреб цього дослідження застосовано в узагальненому вигляді диференційовані за суб'єктом поняття "економічна стратегія держави" та "приватні економічні стратегії" як стратегії недержавних суб'єктів різного рівня. Об'єктом економічної стратегії є наявні у розпорядженні суб'єкта або потенційно доступні відтворювальні ресурси, на які він спроможний здійснювати прямий чи опосередкований вплив. Тому об'єктом економічної стратегії держави слід вважати приватні економічні стратегії, реалізація яких у сукупності формує відтворення соціально-економічної системи країни.

Як показано на рис. 1, індивідуальні цілі та мотивації самовідтворення, які формуються у свідомості суб'єкта, об'єктивуються шляхом усвідомлення сутнісних характеристик його відтворювального процесу, виходячи з поточних ціннісних орієнтацій та перспективних очікувань у процесі цілепокладання стратегічної діяльності. Суб'єкти розпоряджаються факторами власного відтворення, реалізуючи відносини власності у рамках конкретного інституційного середовища шляхом комунікацій з іншими суб'єктами. Сталість цих комунікацій, а отже – відносини довіри, на основі яких будуються ієрархічні відносини та мережеві зв'язки, що становлять суть економічної стратегії, забезпечуються інституційно обумовленою повторюваністю (передбачуваністю) моделей поведінки цих суб'єктів та їх належною самоідентифікацією в рамках інституційно-

го середовища. Завдяки звуженню можливостей для опортуністичної поведінки позитивний ефект розширеного відтворення господарської системи поширюється на переважну кількість суб'єктів суспільства. Внаслідок реалізації індивідуального відтворення як функціонально визначеної складової відтворення господарської системи відбувається інтеграція сумісно-розділеної діяльності, що становить підґрунтя інституційної обумовленості економічних стратегій.

Отже, становлення економічно ефективних та соціально відповідальних економічних суб'єктів, закономірності економічного відтворення яких забезпечують досягнення у ході їхньої взаємодії довгострокового інклюзивного економічного розвитку, є ознакою результативності економічної стратегії держави. У свою чергу ефективність суб'єктів приватних економічних стратегій досягається коректністю оцінки ними стану економічного середовища у вигляді очікувань та можливістю прийняття на цій основі раціональних стратегічних і тактичних рішень, спираючись на коректну самоідентифікацію.

Реалізація інституційної обумовленості економічних стратегій відбувається внаслідок діалектичного поєднання сутностей відтворення на рівні приватного суб'єкта, яке концентрується в процесі виробництва (обороту капіталу), та на рівні держави, яке відбувається через перерозподіл ресурсів (рис. 2). Інтеграція різноманітних за змістом відтворювальних процесів відбувається на стадії інституційно детермінованого обміну, на якій держава пропонує приватним суб'єктам в обмін на вилучення частини їхнього відтворювального ресурсу або обмеження свободи реалізації інтересів самовідтворення певний набір послуг, які зменшують прямі чи трансакційні витрати, пов'язані з відтворенням. Успішність узгодження інтересів зазначених рівнів залежить від еквівалентності цього обміну, яка забезпечується у процесі функціонування механізмів економічної комунікації, визначених інституційною системою.

У разі неефективності офіційних інститутів у вирішенні завдань зниження трансакційних витрат, пов'язаних з індивідуальним відтворенням, закономірним є процес активізації "неформальних" інститутів, найнебезпечнішими серед яких є тіньова економіка та корупція, що фактично перебирають на себе частину функцій органів державного управління. На противагу іллегальним інститутам, у легальному вимірі функції зниження трансакційних витрат через комунікації між суб'єктами приватних стратегій та державою виконують ділові об'єднання, які забезпечують корпоратизацію приватних інтересів, зміцнюючи суб'єктність приватних стратегій.

Специфічність наукового дослідження стратегії як виду діяльності дає підстави для формування окремого спеціалізованого напрямку наукових досліджень в економічній науці на підґрунті застосування поняття економічного відтворення як вихідної основи цілепокладання, який може бути визначений терміном "стратегічні дослідження". До складових його методології належать: системний аналіз, синергетика, аналіз складних систем, дотримання міждисциплінарних зв'язків з дослідженнями в управлінській, правовій, політологічній, соціологічній та ін. царинах.

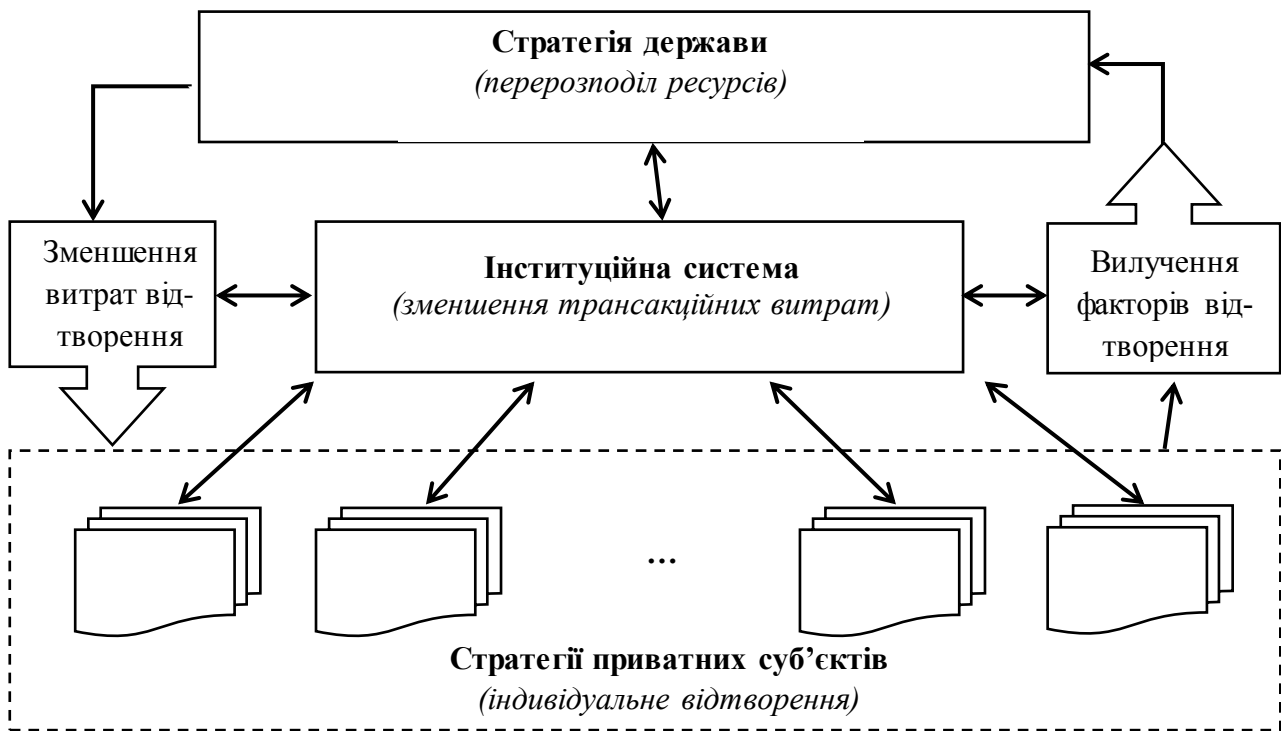

Рис. 2. Реалізація інституційної обумовленості економічних стратегій у процесі суспільного відтворення

Джерело: складено автором.

Головними напрямками, навколо яких мають концентруватися дослідження стратегії в економічній науці, є: визначення реалістичності стратегічних завдань та їх відповідності наявним ресурсам, врахування та встановлення особливостей зв'язків між її суб'єктами з урахуванням їхньої суб'єктності та інституційної обумовленості взаємодії у процесі відтворення, встановлення наявних загроз та об'єктивних обмежень здійсненню економічної стратегії та умов їх подолання, визначення оптимального плану дій, спрямованого на якнайповнішу реалізацію можливостей системи з огляду на закономірності її розвитку як цілого та її складових.

Оцінка ефективності економічної стратегії можлива із застосуванням низки показників, які непрямо оцінюють якість ключових складових економічної політики держави. Зокрема, через інтегральні оцінки, отримані на основі рейтингових показників, які розраховуються низкою міжнародних організацій, та рівень економічної безпеки країни.

У другому розділі – "**Вплив інституційних зрушень на чинники стратегічної діяльності в економіці**" – викладено результати дослідження еволюції чинників стратегічної діяльності, яка відбувається від впливом інституційних зрушень унаслідок економічної глобалізації та поширення мережевої моделі економічної організації.

Показано, що економічна глобалізація накладає специфічні інституційні обмеження на стратегічну діяльність як держави, так і приватних суб'єктів, і

водночас розширює ступені свободи щодо реалізації стратегій їх відтворення. Формування середовища здійснення виробничо-господарських, фінансових та управлінських дій, що визначається умовами кон'юнктури глобального рівня, змінює інституційні чинники діяльності суб'єктів економічних стратегій, які набувають спроможності приймати рішення в частині розпорядження відтворювальними ресурсами у глобальному масштабі, поза впливом національних макроекономічних закономірностей і регуляторних механізмів. Імовірна ж недієвість національних господарських систем щодо вирішення суттєвих проблем ресурсного забезпечення економічного відтворення може компенсуватися через включення суб'єктів до глобальних ланцюгів створення вартості на основі інтернаціоналізації інституційних відносин.

Створюючи додаткові обмеження для економічної політики держави, економічна глобалізація одночасно формує передумови для розкриття свого потенційного позитивного впливу на національний економічний розвиток, сприяючи тим суб'єктам, які оволоділи її основними підйомами та інтегрували їх у власні економічні стратегії. Тому важливою передумовою успішного включення країни в сучасний етап глобалізації є наявність у її національній економіці стійких приватних економічних суб'єктів, спроможних ефективно будувати свої стратегії у глобальному економічному середовищі, керуючись власними економічними інтересами, а стратегія узгодження цих інтересів з національними набуває виняткового значення для забезпечення як національного суверенітету країни, так і її розвитку.

Еволюція індивідуальних відтворювальних процесів на основі їх постійного технологічного та організаційного удосконалення веде до перебудови взаємовідносин приватних суб'єктів. Диверсифікація ринкових комунікацій між економічними суб'єктами, інформаційна глобалізація, посилення технологічної автономності виробництв, посилення ваги інформації як ресурсу відтворення, ускладнення структури споживання та зміна принципів формування споживчих уподобань, децентралізація фінансового забезпечення через поширення емісії фінансових деривативів, "віртуалізація" економіки, зростання соціальної мобільності та автономізація особистості суттєво послаблюють залежність індивідуальних відтворювальних процесів від ринкових комунікацій з іншими економічними суб'єктами та регуляторних впливів і обмежень економічної політики держави, що описується введеним автором терміном "імплицитна лібералізація".

Імплицитна лібералізація створює позитивні суспільні екстерналії у вигляді послаблення ресурсних обмежень і водночас породжує потенційні загрози для інклюзивного розвитку внаслідок того, що через зниження дієвості "традиційних" інститутів регулювання економічної діяльності накопичуються можливості для опортуністичної поведінки суб'єктів.

Між тим чинники, що спонукають до імплицитної лібералізації, водночас створюють підґрунтя для розвитку нових способів ділових комунікацій, у рамках яких відбувається усупільнення індивідуальних відтворювальних процесів.

На цій основі відбувається усталення новітніх інститутів узгодження інтересів господарських суб'єктів, які здійснюють реконсолідацію економічної системи на засадах мережевої самоорганізації. До них належать: поширення мережевої моделі споживання, інституційні чинники формування вартості мережевого продукту, обмеження рентоорієнтованої поведінки, яка розвивається в умовах інституційних деформацій, інституційні регулятори відносин поза економічною сферою, необхідні через ускладнення економічного поля відтворення економічних суб'єктів, комунікаційні інститути, що формуються на основі розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Державні економічні стратегії і механізми регуляторної політики, що сприяють мережевій самоорганізації та налагодженню суспільного діалогу, дозволяють розвивати позитивні екстерналії та компенсувати ризики, що виникають унаслідок імпліцитної лібералізації.

Системні зрушення в інституційних умовах економічного відтворення формують специфічний тип економічної системи – трансформаційний. Наразі властивості трансформаційних притаманні практично всім економікам, які перебувають під впливом поширення економічної глобалізації та імпліцитної лібералізації. Економіки країн, які здійснили перехід від централізовано-планової до ринкової економіки (транзитивні економіки), можуть розглядатися як окремий випадок трансформаційних економік.

Особливість трансформаційної економіки полягає в тому, що порушення економічної рівноваги виникають у ній не через накопичення внутрішніх суперечностей чинної економічної системи, а як успадковані від системи, що втрачає чинність, чи внаслідок самих змін. Нестабільність інституційного середовища у трансформаційних економіках послаблює узгодженість відтворювальних процесів господарських суб'єктів. Це може модифікувати функції цих суб'єктів у відтворенні господарської системи, що змінює розподіл економічної влади між суб'єктами, викликаючи нестабільність суб'єктної структури економіки. Через несталість ринкових комунікацій або їх "провали" порушуються внутрішні механізми, які забезпечують автоматичне відновлення макроекономічної стабільності, змінюються закономірності дії основних макроекономічних інструментів, що послаблює дієвість стратегії держави.

Нестабільність інституційної та суб'єктної структур у трансформаційній економіці обумовлює множинність доступних систем інституційних відносин. Висока ймовірність некомпенсованої опортуністичної поведінки обумовлює ризик вибору "інституційної пастки", що руйнуватиме підґрунтя інклюзивного розвитку. У свою чергу для відновлення стабільності у трансформаційній економіці слід визначити спосіб набуття стійкої рівноваги, яка може підтримуватися тривалий час за допомогою властивих економічній системі механізмів саморегуляції, завдяки убезпеченості від невірноваженого впливу окремих груп економічних акторів. Цьому слугуватиме формування такої комунікаційної взаємодії суб'єктів економічних стратегій, яка мінімізує ймовірність опортуністичної поведінки частини з них, а отже, сприяє розширеному відтворенню переважної кількості господарських суб'єктів. У трансформаційній економіці

зазначене відбувається завдяки тому, що у процесі інституційної конкуренції суспільний вибір здійснюється на користь тієї інституційної системи, яка забезпечує належну компенсацію трансформаційних витрат суб'єктів їх вигодами від оптимізації доступу до ресурсів відтворення.

Отже, в умовах трансформаційної економіки пріоритетним є стратегічне завдання створення інституційного середовища, сприятливого для забезпечення здатності приватних економічних суб'єктів приймати раціональні рішення та реалізовувати власні ефективні економічні стратегії, а також реконсолідації цих стратегій у рамках єдиного господарського порядку.

Третій розділ – "Стратегічні пріоритети та еволюція суб'єктності економічних стратегій в Україні в процесі ринкових перетворень" – присвячено викладенню результатів дослідження трансформаційних процесів в Україні, які хронологічно поділено на три основні етапи: демонтажу командної економіки та досягнення макроекономічної стабілізації (1992–1999 рр.), зародження та розвитку тенденцій економічного зростання (2000–2004 рр.), посилення впливу ендогенних та екзогенних політичних чинників на економічний розвиток на основі практичної реалізації євроінтеграційних орієнтирів (2005 р. – дотепер).

Зроблено висновок про те, що економічна система України як об'єкт економічної стратегії на початку періоду трансформації характеризувалася складною і недосконалою структурою, значною кількістю неузгоджених чинників розвитку, що мали різну природу, в тому числі – екзогенного походження. Наслідком відсутності належного наукового забезпечення побудови ринкових відносин після набуття Україною незалежності стала неповнота структури економічної стратегії держави, яка виявилась у абсолютизації стратегічного напрямку руйнування командної системи, нехтуванні напрямом побудови ринково орієнтованого інституційного середовища, змішуванні напрямів та мети економічної стратегії, завдань і напрямів; незабезпеченості вирішення стратегічних завдань відповідним інструментарієм.

Трансформаційна криза в Україні характеризувалася тим, що через поєднання явної та імпліцитної лібералізації господарські суб'єкти набували свободу розпоряджатися відтворювальними ресурсами значно швидше, ніж формувалося інституційне середовище, спроможне забезпечити регулювання суспільного відтворення у нових умовах. Природне за таких умов посилення опортуністичної поведінки послаблювало інклюзивність розвитку господарської системи, в якій накопичувалися негативні екстерналії лібералізації. Відсутність належної інституційної інтеграції індивідуальних відтворювальних процесів перешкоджала формуванню ефективних власників, які мають належним чином ідентифіковані функції у суспільному відтворенні. Через це в економічній політиці вимушено зберігалася висока частка адміністративних важелів управління, гальмувалося становлення базових інститутів ринкової взаємодії господарських суб'єктів, адекватних глобалізованому економічному середовищу.

Намагання вирішити викликану інституційною та суб'єктною нестабільністю макроекономічну розбалансованість стандартними засобами макроекономічної

стабілізації руйнували ресурсний потенціал економічного відтворення та призводили до програшу державних стратегій в інституційній конкуренції й вибору економічними суб'єктами інституційних пасток. Такими пастками, зокрема, стали: неплатежі та бартеризація у середині 90-х років ХХ ст., що заклали основу самовідтворюваного розриву між фінансовим та виробничим секторами економіки та втрати державою важелів контролю над стратегіями відтворення виробничого капіталу; різке зростання зовнішніх корпоративних запозичень у 2006–2008 рр., яке сформувало стійку залежність від припливу зовнішніх позик, спровокувало "перегрів" економіки і створення цінових "бульбашок" на фондовому ринку і ринку нерухомості; "політизація" капіталу з метою досягнення стабільності індивідуальних відтворювальних процесів на основі отримання політичної ренти та утвердження "олігархічної" ієрархії відносин у 2010–2013 рр. тощо.

Відновлення зростання економіки України у 2000–2004 рр., в якому домінуючу роль зіграла кон'юнктура зовнішніх ринків, обумовило ілюзію успішності проведених реформ. Позитивні економічні тенденції стали підставою для зволікання з необхідними структурними зрушеннями в національній економічній системі через можливість локально вирішувати загальнонаціональні завдання валютно-фінансової та фіскальної стабільності секуляризованим розвитком спільноти експортоорієнтованого бізнесу. Значні трансформаційні витрати, пов'язані зі структурними зрушеннями, утримували економіку України у пастці експортної спеціалізації навіть у періоди низхідної кон'юнктури світових ринків. Функціонування експортоорієнтованої моделі наштовхнулося на непереборні інституційні суперечності у зв'язку з екстрактивністю (неінклюзивністю) економічного розвитку і втратою узгодженості приватних стратегій у різних секторах економіки, що стало підґрунтям для гострих політичних криз 2004–2005 та 2013–2014 рр.

Послаблена адаптивність інституційної системи обумовила нарощування підпорядкованості заходів економічної політики потребам досягнення поточних політичних цілей. Проте пожвавлення споживчого попиту внаслідок активної соціальної політики, яка проводилася з метою компенсації політичних ризиків через неінклюзивність розвитку, не створило альтернативи експортній орієнтованості економіки. Вихід цілей соціальної політики за межі обґрунтованості можливостями господарської системи спонукав до фіскального навантаження, яке створювало надмірний гальмівний ефект для економічного розвитку та порушувало приватні відтворювальні процеси. Між тим і соціальні видатки переважно жили патерналістські настрої й не сприяли відтворенню людського капіталу.

Отже, під впливом посилення політизації економічної політики відбулася модифікація трансформаційної кризи, в ході якої описана вище інституційна недостатність господарської системи набула форми інституційної кризи. Її особливостями є: руйнування неформальних регуляторів ринків, дераціоналізація очікувань, руйнування неформальних компенсаторів зниження рівня життя,

укорінення корупції, послаблення ідентичності основних суспільних груп. Інституційна криза різко знизила дієвість економічної стратегії держави, за рахунок чого набула властивостей самовідтворюваності, перетворившись на інституційну пастку на шляху реалізації стратегії економічних реформ, стала сприятливим середовищем для поширення тіньових, корупційно-кримінальних псевдоринкових стосунків, спричинивши загальну делегітимізацію держави.

За таких умов в Україні було нагромаджено низку інституційних перешкод для реалізації на рівнях приватних суб'єктів і держави стратегій модернізації на засадах європейського вектора розвитку, що спричинило наростання суперечностей інтересів провідних соціальних груп та явищ системної кризи у країні.

У четвертому розділі – *"Методичні засади та механізми забезпечення ефективності стратегічної діяльності в Україні"* – узагальнено перешкоди дієвості стратегічної діяльності в Україні та сформульовано авторське бачення передумов, цілей та напрямів ефективною економічної стратегії.

На основі досліджених у попередньому розділі емпіричних даних зроблено узагальнюючий висновок про системні перешкоди реалізації економічних стратегій в Україні, якими є: зниження технологічного рівня і ефективності виробництва, формування значної кількості приватних суб'єктів без утворення критичної маси ефективних власників, послаблення здатності грошової системи виконувати властиві їй у ринковій економіці функції, висока частка фіскального перерозподілу суспільного продукту, слабкість інституційних механізмів мобілізації потенціалу розвитку через фінансову систему, закріплення практики отримання конкурентних переваг на неінновативних засадах, неінклюзивність експортоорієнтованої моделі розвитку, поширення проявів імпліцитної лібералізації за відсутності належної самоорганізації приватних суб'єктів, координації їх стратегічної діяльності та формування "соціального капіталу" як основи інституційної стабільності в країні.

Тривалий період надання пріоритетності короткостроковим цілям макроекономічної стабілізації призвів до відповідної інституціалізації такої орієнтації основних інструментів економічної політики (грошово-кредитних та валютних регуляторів, податкових ставок, бюджетних витрат тощо) в їхній структурі, кількісних параметрах, формах застосування, функціях відповідних управлінських інституцій тощо, що обмежило їхню функціональність. Як наслідок, реалізація ширшого, ніж макроекономічна стабілізація, спектра завдань, які б уможливили узгодження стратегій розвитку приватних суб'єктів зі стратегічними цілями, завданнями та пріоритетами, визначеними на загальнонаціональному рівні, виявилась інструментально не забезпеченою. З погляду необхідності переходу до прийнятих у світовій практиці прозорих інструментів економічного регулювання, низька ефективність їх стратегічного виміру в економічній системі України стає дедалі критичнішою.

Через сповільненість процесу формування інтегрованої спільноти раціонально діючих суб'єктів приватних стратегій значна частина останніх опинилися в ролі не суб'єктів, а об'єктів системних перетворень, тож ці перетворення ста-

ють для них екзогенними чинниками, що становить системну інституційну «пастку» на шляху зміни чинної інституційної системи. Серед причин, які уможливають опортуністичну поведінку – можливість набуття конкурентних переваг в умовах збереження дефіциту відтворювальних ресурсів унаслідок "неформальних" зв'язків з владними структурами; проблемність набуття достатніх фінансової потужності та практичних навичок для ведення бізнесу за міжнародними стандартами, а отже – протидія відкритості економіки; незацікавленість корупційно-бюрократичної системи у втраті контролю над розподільчими економічними процесами; прояви регіонального індивідуалізму, обумовлені обмеженістю ресурсів відтворення; інституційна "пастка" тіньової та напівтіньової діяльності, пов'язаної з веденням незареєстрованого бізнесу чи зайнятості значною часткою населення, "оптимізацією" оподаткування тощо. Для демонтажу інституційного потенціалу спротиву ринковим перетворенням стратегія держави має передбачати компенсатори трансформаційних витрат груп суб'єктів, для яких наведені чинники є актуальними.

Встановлені особливості глобального поступу та проаналізовані властивості й потенціал національної економіки дали підстави визначити імперативні вимоги щодо пріоритетів економічної стратегії держави в Україні на сучасному етапі, якими є: відновлення високих показників економічного зростання, забезпечення його відчутного соціального ефекту, підтримання стабільності фінансово-економічного середовища, територіальна реконсолідація через розширення економічних повноважень регіонів, досягнення паритетності участі в глобальних економічних процесах, відновлення довіри до держави і налагодження партнерства держави та суспільства, формування підвалин інформаційного суспільства.

Як шлях реалізації зазначених імперативних вимог запропоновано "стратегію модернізаційного зростання" – цілісний комплекс заходів щодо підтримання макроекономічної стабільності, економічного зростання, формування національної конкурентоспроможності на засадах структурної модернізації, забезпечення соціальної орієнтації економіки та консолідації економічних стратегій суб'єктів різних рівнів.

Особливості економічної системи України та наявні проблеми її економічного відтворення обумовлюють три основні напрями стратегії модернізаційного зростання:

- інвестиційно орієнтований розвиток, створення умов для генерування/залучення фінансового ресурсу за основними джерелами та переспрямування його на потреби якісних змін структури національної економіки з пріоритетом інноваційного спрямування шляхом відповідного мотивування приватних інвестиційних стратегій;

- інституційна модернізація, створення умов для розвитку мережі суб'єктів приватних стратегій, які спроможні ефективно використовувати наявні та потенційні інвестиційні ресурси власного відтворення, й координації їхніх дій у рамках відтворення соціально-економічної системи – через удосконалення струк-

тури власності, цілеспрямований розвиток підприємництва, сприяння впровадженню сучасних складових мережевої економіки;

– розвиток людського капіталу як головного рушія і мети економічного відтворення, чинника сучасної та перспективної конкурентоспроможності національної економіки, що є комплементарним щодо стратегії інституційної модернізації через зростаючу вагу особистісних чинників у економічному розвитку – на основі поєднання створення умов для реалізації його потенціалу та посилення цільового характеру системи соціального захисту.

Очікується, що реалізація зазначених напрямів відбуватиметься у процесі переходу до інклюзивного типу розвитку на основі інструментарію, що знижуватиме трансформаційні витрати господарських суб'єктів і забезпечуватиме коректну дію механізмів економічної комунікації – грошово-кредитної та фіскальної систем, ринкової конкуренції, економічної кооперації, а також прямий діалог між основними "гравцями" політико-економічного простору.

Урахування завдань європейської інтеграції України передбачає нормативно-правове та організаційне впорядкування правових механізмів, які регулюють процеси державного стратегічного планування, що вимагає: посилення наукової обґрунтованості документів державного стратегічного планування, оптимізацію їх структури, розширення обов'язків органів виконавчої влади щодо забезпечення виконання передбачених цими документами заходів та завдань, реалізацію моніторингу їх виконання, унормування обов'язковості оцінки результативності.

У п'ятому розділі – "Інструменти реалізації економічної стратегії держави в Україні" – зосереджено практичні рекомендації щодо інструментального забезпечення реалізації стратегії модернізаційного зростання, що безпосередньо залежить від особливостей чинного економічного та інституційного середовища.

На відміну від макроекономічних інструментів, які змінюють кількісні параметри середовища реалізації економічного відтворення та орієнтовані на короткостроковий ефект, інституційні важелі передбачають модифікацію його правил і способів. У зв'язку з доведеністю інституційної обумовленості стратегічної діяльності, слід констатувати, що такі важелі спроможні впливати на цільові функції суб'єктів у відтворенні господарської системи, сприяючи їх усталенню або зміні й досягаючи на цій основі врівноваження розподілу економічної влади як підґрунтя інклюзивного розвитку. Механізм їхнього впливу полягає насамперед у зниженні відповідних трансформаційних та трансакційних витрат, що сприяє подоланню "інституційних пасток", завдяки чому досягається ефективність і послідовність у застосуванні макроекономічного інструментарію державної політики.

Зокрема, інституційні важелі спроможні поєднати завдання грошово-кредитної стабільності та стимулювання структурної перебудови й економічного зростання завдяки: досягненню належної каналізації ліквідних ресурсів комерційних банків унаслідок цільової структуризації фінансових інститутів;

перенесенню акцентів у протидії інфляції на заходи інституційного удосконалення внутрішнього ринку, процесів ціноутворення та очікувань і розблокування таким чином монетарних стимулів; підвищенню передбачуваності валютного ринку на основі його інституційного удосконалення тощо.

У сфері *бюджетної* політики пріоритетними видаються: інституціалізація державних видатків розвитку та надання державної допомоги на засадах делегування завдань акумулювання ресурсів та їх розподілу спеціалізованим фінансовим інститутам (зокрема Державному банку реконструкції і розвитку, Державному фонду розвитку); оптимізація процедур контролю видаткової частини (у т.ч. сфери державних закупівель), оптимізація видатків на основі організаційної раціоналізації бюджетної сфери.

Орієнтації бюджетної політики на створення умов для динамічного економічного зростання сприятимуть: запровадження *податкових* стимулів функціонального характеру на інкрементальному принципі, до яких забезпечується рівний доступ усіх суб'єктів господарювання незалежно від форми власності чи секторальної приналежності; використання фіскального перерозподілу для сприяння відтворенню людського капіталу, першочергове зниження трансакційних витрат платників податків.

Реалізація стратегії модернізаційного зростання потребує також узгодженості з інституційними зрушеннями, що відбуваються внаслідок економічної *глобалізації*. Зокрема, рекомендовано перехід від застосування у співпраці з міжнародними фінансовими організаціями шаблонних моделей до спільного вироблення стратегій досягнення сутнісних характеристик економічної системи, які відповідатимуть вимогам кредиторів. Цьому може сприяти й практична імплементація положень Угоди про асоціацію України та ЄС.

Вихід з пастки *експортної* спеціалізації можливий на основі інституційних інструментів, серед яких: впровадження інститутів експортного кредитування та експортного страхування, спрощення відшкодування ПДВ, адаптація технічного регулювання до норм і правил ЄС, організаційно-правова та дипломатична підтримка діяльності експортерів. Інструменти зовнішньоекономічної політики має доповнювати *імпортна* політика, що спирається на інституційні механізми контролю якості конкурентного середовища та протидії тіншовому імпорту.

Досягнення інклюзивності економічного розвитку потребує доповнення інституційних важелів макроекономічної політики якісною *модернізацією системи відносин* між державою, бізнесом та громадянським суспільством на основі побудови відносин довіри і синергетичної взаємодії з метою досягнення суспільної легітимності економічної стратегії держави та зміцнення суб'єктності економічних стратегій як спроможності суб'єктів приймати обґрунтовані рішення, обстоювати власні інтереси й розвивати комунікаційну взаємодію.

Досягнення бажаного результату консолідації інтересів провідних груп та забезпечення когерентності їхніх стратегій і цілей, напрямів та завдань економічної стратегії держави передбачається шляхом поширення зацікавленості в реа-

лізації стратегії модернізаційного зростання на основі врахування наявної суб'єктності приватних відтворювальних стратегій та відповідної оптимізації розподілу ефекту від економічного зростання. Така методика дозволяє накопичити підґрунтя для необхідних структурних змін в умовах загальної обмеженості ресурсів.

Необхідною передумовою послідовності та неперервності стратегії держави є забезпечення її від ризиків лобіювання патерналістських заходів у соціальній сфері чи реалізації групових економічних інтересів шляхом «шантажу» влади негативними соціальними наслідками. Це завдання рекомендовано досягати на основі реконсолідації суспільства на засадах інклюзивності розвитку та формування соціального капіталу, що спиратиметься на інтеграцію вирішення ключових проблем всебічного розвитку людського капіталу та формування соціальної відповідальності бізнесу до сфери безпосередніх інтересів провідних груп суб'єктів приватних стратегій.

Демонтаж існуючої неінклюзивної моделі має бути проведений шляхом забезпечення рівномірності розподілу економічної влади на основі комплементарних процесів поширення мережевої самоорганізації господарських суб'єктів згідно з логікою імпліцитної лібералізації та завдяки інституціалізації сучасних демократичних форм співпраці держави й суб'єктів приватних стратегій на підґрунті розширення повноважень громадських об'єднань та організації інтегрованого багаторівневого процесу стійкої взаємодії між суб'єктами владних повноважень, суб'єктами економічної діяльності, організаціями громадянського суспільства небізнесового спрямування у процесі розроблення й ухвалення рішень соціально-економічної політики.

ВИСНОВКИ

У дисертації на основі переосмислення існуючих підходів до змісту стратегічної діяльності та їх теоретичного узагальнення на підґрунті поняття економічного відтворення як вихідної основи цілепокладання та діяльності господарського суб'єкта дано нове вирішення важливої наукової проблеми – визначення сутності економічної стратегії, її суб'єктності і закономірностей інституційної обумовленості на сучасному етапі розвитку господарських систем та наукове обґрунтування напрямів, завдань та інструментів стратегії інклюзивного економічного розвитку в Україні. Це дало можливість сформулювати низку теоретичних узагальнень та висновків.

1. Еволюція дослідницької думки щодо пізнання сутності поняття "стратегія" відбувалася під впливом поступового ускладнення об'єктів та суб'єктів стратегічної діяльності. Внаслідок ускладнення міжсуб'єктних комунікацій, які реалізували сумісно-розділену сутність економічної діяльності на основі розвитку ринкової системи організації економіки, мета стратегії еволюціонувала від отримання силової перемоги над суб'єктами інших стратегій до управлінського оволодіння процесами, які переважно є породженням іманентних закономірностей розвитку об'єкта стратегії. Проте наявні визначення поняття

"стратегія" демонструють свою обмеженість при застосуванні для макроекономічного аналізу через втрату розуміння феноменологічної суті економічної стратегії як суспільного явища, внутрішніх закономірностей її формування та реалізації, об'єктивних системних обмежень. Для досягнення вищої результативності стратегічної діяльності потрібний теоретичний синтез, який дозволить встановити її об'єктивну обумовленість у системі ієрархічних відносин та мережевих зв'язків, закономірності розвитку яких визначаються у категоріях економічної теорії.

2. Економічна стратегія як цілеспрямована діяльність та спосіб досягнення складної цілі є формою реалізації базової довгострокової потреби суб'єкта, якою є його розширене відтворення як спосіб забезпечення безперервності та цілісності його розвитку, що визначає мету стратегії. Тож у категоріях економічної науки економічна стратегія може бути визначена як інституційно обумовлена сукупність ієрархічних відносин і мережевих зв'язків між суб'єктами господарювання з приводу реалізації довгострокових складних цілей їх розширеного соціально-економічного відтворення на підставі узгодження відповідних інтересів та цільових функцій. Визначення сутності стратегії на основі економічної категорії відтворення як загальної для усіх рівнів стратегій дає змогу віднайти об'єктивне інституційне підґрунтя для узгодження інтересів суб'єктів стратегій усіх рівнів та обґрунтувати цілісність процесу відтворення виконання цими суб'єктами їхніх цільових функцій в економічній системі.

3. Мета економічної стратегії встановлюється сутнісними ціннісними характеристиками ідентичності та цілісності суб'єкта, що визначаються фізичним змістом його розширеного відтворення та забезпечують суб'єктність і надситуативність стратегічної діяльності. Напрями стратегії визначаються суспільною сутністю відтворювального процесу суб'єкта, що формується інституційно обумовленим відношенням суб'єкта до факторів його відтворення. Реалізація довгострокової цілі відбувається під впливом закономірностей функціонування середовища, в якому здійснюється діяльність та яке виступає в ролі об'єкта цієї діяльності, причому видозміни середовища становлять завдання, а їхня послідовність – пріоритети стратегії. Нерозривність суб'єкт-об'єктного взаємозв'язку обумовлює необхідність структурної цілісності стратегії як єдності мети, напрямів, завдань та пріоритетів стратегії.

4. Інституційне середовище, становлячи підґрунтя інтеграції сумісно-розділеної діяльності, забезпечує реалізацію відносин власності в управлінні суб'єктами власними відтворювальними процесами, опосередкованими відносинами з іншими суб'єктами в ході виконання ними функцій у відтворенні господарської системи, що формує інституційну обумовленість економічних стратегій. Усталеність очікувань щодо поведінки контрагентів, яка забезпечується сталістю інститутів та належною самоідентифікацією суб'єктів, сприяє зниженню трансакційних витрат, зокрема, витрат опортуністичної поведінки, що формує підґрунтя для відносин довіри, а отже – для стратегічної діяльності, яка реалізує самопідсилюваний (синергетичний) ефект розширеного економічного

відтворення для переважної кількості суб'єктів суспільства (інклюзивний тип розвитку).

5. Економічна стратегія досягає результативності, якщо у процесі її реалізації в господарській системі відбувається становлення економічно ефективних та соціально відповідальних економічних суб'єктів, закономірності економічного відтворення яких забезпечують досягнення у ході їхньої взаємодії довгострокового інклюзивного економічного розвитку.

6. Досягнення дієвості економічної стратегії потребує врахування закономірностей саморозвитку економічних систем з точки зору реалізації можливостей та меж впливу на нього, що потребує наукового обґрунтування стратегічної діяльності економічних акторів із застосуванням специфічної методології "стратегічних досліджень". Така методологія формується на підґрунті застосування поняття економічного відтворення як вихідної основи цілепокладання і складається з: вирішення проблем визначення реалістичності стратегічних завдань та їх відповідності наявним ресурсам; врахування особливостей зв'язків між елементами системи з урахуванням їхньої суб'єктності та інституційної обумовленості взаємодії у процесі відтворення; визначення оптимального плану дій, спрямованого на якнайповнішу реалізацію потенційних можливостей системи з огляду на закономірності її розвитку, цільові орієнтири, наявні обмеження та умови їх подолання.

7. Економічна глобалізація розширює ступені свободи приватних економічних суб'єктів у процесі реалізації стратегій індивідуального відтворення через їх включення до глобальних ланцюгів створення вартості на основі інтернаціоналізації інституційних відносин, які компенсують недовіру національних господарських систем щодо вирішення суттєвих проблем ресурсного забезпечення економічного відтворення. Це послаблює вплив базових макроекономічних регуляторів національної економіки та регуляторних механізмів економічної політики й обумовлює важливість модифікації стратегії держави з урахуванням закономірностей розвитку світової економіки та зовнішніх впливів на національну економічну систему, що узгоджуватиме інтереси стійких економічних суб'єктів, спроможних ефективно будувати власні стратегії у глобалізованому економічному середовищі.

8. Закономірностями еволюції інституційного підґрунтя процесів економічного відтворення під впливом новітніх технологічних та організаційних змін є: диверсифікація ринкових комунікацій між економічними суб'єктами, інформаційна глобалізація, посилення технологічної автономності виробництва, посилення ваги інформації як ресурсу відтворення, ускладнення структури споживання та зміна принципів формування споживчих уподобань, децентралізація фінансового забезпечення через поширення емісії фінансових деривативів, "віртуалізація" економіки, зростання соціальної мобільності та автономізація особистості. Укорінення таких змін, яке можна назвати "імпліцитною лібералізацією", створюючи позитивні суспільні екстерналиї у вигляді зменшення ресурсних обмежень розвитку, водночас призводить до послаблення дієвості

усталеного інституційного середовища суспільного відтворення та накопичення ризиків опортуністичної поведінки, породжуючи загрози для інклюзивного розвитку.

9. В умовах імпліцитної лібералізації створюються нові форми усупільнення праці, що становлять підґрунтя для мережевої самоорганізації та формування новітніх інститутів узгодження інтересів господарських суб'єктів, до яких належать: поширення мережевої моделі споживання, інституційні чинники формування вартості мережевого продукту, обмеження рентоорієнтованої поведінки, яка поширюється в умовах інституційних деформацій, інституційні регулятори відносин поза економічною сферою, комунікаційні інститути на основі розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Тому загрози для інклюзивного розвитку господарської системи внаслідок імпліцитної лібералізації слід долати шляхом врахування при розробленні державних економічних стратегій і механізмів регуляторної політики необхідності інституційного забезпечення мережевої самоорганізації та налагодження суспільного діалогу.

10. Нестабільність інституційного середовища в умовах глобальних трансформацій, викликаних економічною глобалізацією та імпліцитною лібералізацією, порушує внутрішні механізми, які забезпечують автоматичне повернення економічної системи до стабільного стану. Послаблення з цієї причини узгодженості відтворювальних процесів господарських суб'єктів веде до змін цільових функцій цих суб'єктів у процесі суспільного відтворення, таким чином – до нестабільності суб'єктної структури економіки. Це змінює закономірності дії основних макроекономічних інструментів у трансформаційній економіці, модифікуючи властивості об'єкта стратегії держави та послаблюючи її дієвість.

11. Макроекономічна стабілізація у трансформаційній економіці полягає у набутті економічною системою стійкої рівноваги, яка може підтримуватися тривалий час за допомогою властивих їй механізмів саморегуляції. Це досягається внаслідок суспільного вибору з конкуруючих інституційних систем тієї, яка забезпечує оптимальний доступ до економічних ресурсів та сприяє розширеному відтворенню переважної кількості господарських суб'єктів, на основі чого долається нестабільність інституційного середовища та суб'єктної структури і створюється підґрунтя для інклюзивного економічного зростання.

12. Характерною ознакою трансформаційної кризи в Україні є те, що набуття економічними суб'єктами свободи у розпорядженні відтворювальними ресурсами суттєво випереджало формування інституційного забезпечення регулювання процесу суспільного відтворення, зокрема — механізмів регуляторної політики держави, що призводило до відтворення стандартів опортуністичної поведінки та накопичення витрат переливу в господарській системі, послаблюючи інклюзивність її розвитку. Брак ефективних суб'єктів приватних стратегій у національній економіці, спроможних належним чином нести трансформаційні витрати, обумовив формування низки інституційних пасток. Це спонукало до застосування адміністративних важелів управління, що гальмувало становлення

сучасних ринкових механізмів, адекватних глобалізованому економічному середовищу.

13. Послаблена адаптивність інституційної системи через неінклюзивність розвитку обумовила нарощування в Україні політичних чинників стратегічної діяльності держави та політизацію приватних капіталів з метою досягнення стабільності індивідуальних відтворювальних процесів на основі отримання політичної ренти. Як наслідок, відбулося сповільнення становлення базових інститутів ринкової взаємодії господарських суб'єктів. Така інституційна недостатність господарської системи набула форми самовідтворюваної інституційної кризи як модифікації трансформаційної кризи, особливості якої полягають у: руйнуванні неформальних регуляторів ринків, дераціоналізації очікувань, руйнуванні неформальних компенсаторів зниження рівня життя, укоріненні корупції, послабленні ідентичності основних суспільних груп. Через зниження дієвості економічної стратегії держави інституційна криза перетворилася на інституційну пастку на шляху реалізації стратегії економічних реформ.

14. Такі вади стратегії держави, як переважаюча концентрація на завданнях макроекономічної стабілізації та відсутність серед пріоритетів інституційних зрушень, спрямованих на формування дієздатних суб'єктів приватних відтворювальних стратегій, створили системні перешкоди реалізації економічної стратегії в Україні. Такими перешкодами є: зниження технологічного рівня та ефективності виробництв, формування значної кількості приватних підприємств без утворення критичної маси ефективних власників, звуження функцій грошової системи, висока частка фіскального перерозподілу суспільного продукту, слабкість інституційних механізмів мобілізації потенціалу розвитку через фінансову систему, закріплення практики отримання конкурентних переваг на неінновативних засадах, неінклюзивність експортоорієнтованої моделі розвитку.

15. Унаслідок методичної обмеженості економічної стратегії держави цілями макроекономічної стабілізації основні інструменти економічної політики – грошово-кредитні та валютні регулятори, податкові ставки, бюджетні витрати тощо набули в Україні інституційної усталеності переважно як засоби політики підтримання макроекономічної стабільності, що суттєво обмежило їхню функціональність. Відбулось послаблення інструментального забезпечення впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання з метою узгодження їхніх стратегій розвитку із стратегічними цілями, завданнями та пріоритетами загальнонаціонального рівня.

16. Імперативними вимогами щодо пріоритетів економічної стратегії держави в Україні на сучасному етапі є: відновлення високих показників економічного зростання, забезпечення його відчутного соціального ефекту, підтримання стабільності фінансово-економічного середовища, територіальна реконсолідація через розширення економічних повноважень регіонів, досягнення паритетності участі в глобальних економічних процесах, відновлення довіри до держави та

налагодження партнерства держави та суспільства, формування підвалин інформаційного суспільства.

17. З метою реалізації імперативних вимог в Україні має бути розроблено та започатковано реалізацію "стратегії модернізаційного зростання" – цілісного комплексу заходів щодо підтримання макроекономічної стабільності, економічного зростання, формування національної конкурентоспроможності на засадах структурної модернізації, забезпечення соціальної орієнтації економіки та консолідації економічних стратегій суб'єктів різних рівнів. Консолідація ресурсів для забезпечення структурної модернізації економіки має відбуватися на основі зниження трансформаційних витрат, що дозволить подолати сформовані інституційні пастки та забезпечити перехід від екстрактивного до інклюзивного типу розвитку.

18. Напрямами стратегії модернізаційного зростання є: інвестиційно орієнтований розвиток на основі як генерування, так і залучення фінансового ресурсу та орієнтації його на якісні зміни структури національної економіки; інституційна модернізація на основі розвитку мережі суб'єктів приватних стратегій, які спроможні ефективно використовувати наявні та потенційні інвестиційні ресурси власного відтворення, й координації їхніх дій у рамках відтворення господарської системи; розвиток людського капіталу з одночасним створенням умов для реалізації його потенціалу та посиленням цільового характеру системи соціального захисту

19. Реалізація стратегії модернізаційного зростання відповідно до умов та завдань європейської інтеграції України вимагає удосконалення організаційно-управлінських та правових механізмів, які регулюють стратегічну діяльність держави, що передбачає: посилення наукової обґрунтованості документів державного стратегічного планування, оптимізацію структури таких документів, розширення обов'язків органів виконавчої влади щодо забезпечення виконання передбачених цими документами заходів та завдань, реалізацію системи моніторингу їх виконання, унормування обов'язковості оцінки результативності.

20. Інструменти реалізації стратегії модернізаційного зростання мають створювати сприятливе середовище для забезпечення відтворювальних процесів приватних суб'єктів та усталення їх цільових функцій. У зв'язку із замкненістю макроекономічних інструментів на вирішенні короткострокових завдань, зокрема макроекономічної стабілізації, досягнення стратегічних цілей економічної трансформації уможливорюється застосуванням інституційних важелів. Впливаючи на цільові функції суб'єктів у відтворенні господарської системи, ці важелі сприяють їх усталенню або зміні, сприяють подоланню "інституційних пасток" та досягають на цій основі врівноваження розподілу економічної влади як підґрунтя інклюзивного розвитку.

21. Досягнення дієвості стратегії модернізаційного зростання потребуватиме цілісності її суб'єктного підґрунтя на основі формування відносин довіри і синергетичної взаємодії, що досягається інституційною модернізацією в частині: консолідації інтересів провідних політико-економічних груп шляхом урахуван-

ня наявної структури суб'єктів приватних стратегій, реконсолідації суспільства на засадах інклюзивності розвитку та формування соціального капіталу, інституціалізації комунікацій держави та приватних економічних суб'єктів і досягнення рівномірності розподілу економічної влади як альтернативи "олігархічній" ієрархії.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Жаліло Я.А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави : [монографія] / Я.А. Жаліло. – К. : Нац. інст. стратег. досл., 2009. – 336 с.
2. Жаліло Я.А. Економічна стратегія держави в нестабільних ринкових економічних системах : [монографія] / Я.А. Жаліло. – К. : Нац. інст. стратег. досл., 1999. – 144 с.
3. Жаліло Я.А. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика : [монографія] / Я.А. Жаліло. – К. : Нац. інст. стратег. досл., 2003. – 368 с.
4. Жаліло Я.А. Корпоративні інтереси і вибір стратегічних пріоритетів економічної політики / Жаліло Я.А., Лупаций В.С., Сменковський А.Ю. – К. : Нац. інст. стратег. досл., 1999. – 60 с. (*Особистий внесок: вступ, розділ 3 "Влада і бізнес: проблеми узгодження", розділ 4 "Стратегія економічного відродження" – в частині ролі розвитку великого бізнесу*).
5. Механізм державної підтримки пріоритетів інвестиційної та інноваційної діяльності / [Жаліло Я.А., Мельник П.В., Одетюк І.В. та ін.] // Бюджетна політика у контексті стратегії соціально-економічного розвитку України : у 6-ти т. / редкол.: М.Я. Азаров та ін. – Т 1 : Пріоритети бюджетної політики та економічне зростання в Україні / [Азаров М.Я., Ярошенко Ф.О., Геєць В.М. та ін.]. – К. : Наук.-досл. фінанс. інст., 2004. – Розд. 6. – С. 264–334. (*Особистий внесок: визначено роль державної політики в стимулюванні інвестиційної та інноваційної діяльності*).
6. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / [Жаліло Я.А., Базиліук Я.Б., Белінська Я.В. та ін.] ; за ред. Я.А.Жаліла. – К. : Нац. інст. стратег. досл., 2005. – 388 с. (*Особистий внесок: визначено аспекти впливу економічної глобалізації на модифікацію чинників конкурентоспроможності, сформульовано частину завдань та пріоритетів стратегії забезпечення конкурентоспроможності економіки України, низку важелів відповідної політики держави та формування інноваційної моделі розвитку, інституційні засади формування ефективного власника*).
7. Векторы интеграционной политики Украины / [Макогон Ю.В., Жалило Я.А., Орехова Т.В. и др.] // Интеграционные процессы в странах СНГ: тенденции, проблемы и перспективы: [монография] / под ред. Б.М.Смитиенко. – М. :Финакадемия, 2008. – Гл. 6. – С. 104–141. (*Особистий внесок: визначено ризики та перспективи вступу України до СОТ, умови реалізації переваг утворення зони вільної торгівлі України та ЄС*).

8. Сучасні економічні тенденції та нова парадигма економічної стратегії України / [Жаліло Я.А., Базилюк Я.Б., Белінська Я.В. та ін.]. – К. : Знання України, 2005. – 96 с. *(Особистий внесок: визначено особливості розвитку інституційної кризи в Україні, вироблено першочергові завдання економічної політики та завдання на стратегічну перспективу).*

9. Економічний діалог: партнерство заради прогресу / [Жаліло Я.А., Акімова І.М., Ляпін Д.В. та ін.]. – К. : Нац. інст. стратег. досл., 2007. – 124 с. *(Особистий внесок: визначено передумови та інституційні засади розвитку комунікацій для забезпечення економічного діалогу в Україні).*

10. Тактичні пріоритети та стратегічні орієнтири економіки України / [Жаліло Я.А., Бабанін О.С., Белінська Я.В. та ін.] / за заг. ред. В.Є.Воротіна. – К. : Нац. інст. стратег. досл., 2008. – 88 с. *(Особистий внесок: досліджено інституційні витоки макроекономічної нестабільності економіки України, перспективи досягнення стратегічних орієнтирів в умовах реалізації тактичних пріоритетів економічної політики).*

11. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні : [національна доповідь] / Держ. Комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва. – К., 2009. – 180 с. *(Особистий внесок: розділ 2.2. "Діалог влади, бізнесу і суспільства" – с. 32–46).*

12. Економіка України після кризи: орієнтири стратегічних реформ / [Жаліло Я.А., Покришка Д.С., Белінська Я.В. та ін.] ; за ред. Я.А.Жаліла. – К. : Нац. інст. стратег. досл., 2010. – 104 с. *(Особистий внесок: визначено низку суперечностей відновлення економічного зростання в Україні, ризиків для посткризової стабільності, системних чинників гальмування економічної активності та заasad формування довгострокової стабільності соціально-економічного розвитку в Україні).*

13. Економіка України на шляху від депресії до зростання: джерела, важелі, інструменти / [Жаліло Я.А., Покришка Д.С., Белінська Я.В. та ін.]. – К. : Нац. інст. стратег. досл., 2010. – 96 с. *(Особистий внесок: обґрунтування "депресивних пасток" в економіці України та визначення низки основних орієнтирів формування економіки зростання).*

14. Післякризовий розвиток економіки України: засади стратегії модернізації / [Жаліло Я.А., Покришка Д.С., Белінська Я.В. та ін.]. – К. : Нац. інст. стратег. досл., 2012. – 144 с. *(Особистий внесок: визначено інституційні чинники розвитку післякризового розвитку економіки України та напрями еволюції інституційної кризи, сформульовано низку ознак, ризиків та завдань економічної політики для України, узагальнено стратегічні передбачення щодо України - 2020).*

15. Національні проекти у стратегії економічної модернізації України / [Жаліло Я.А., Покришка Д.С., Бережний Я.В. та ін.]. – К. : Нац. інст. стратег. досл., 2013. – 144 с. *(Особистий внесок: визначено методологію національного проектування як механізму системної модернізації країни, обґрунтовано необхід-*

ність та низку напрямів модифікації організаційно-економічної моделі національного проектування).

16. Формування моделі економічного розвитку України у післякризовому світі : [аналіт. доп.] / [Жаліло Я.А., Покришка Д.С., Белінська Я.В. та ін.]. – К. : Нац. інст. стратег. досл., 2014. – 116 с. (*Особистий внесок: визначено низку системних проблем поточної моделі економічного розвитку України, орієнтирів нової моделі розвитку, інструментарій розвитку та засади нового економічного діалогу*).

17. Системна криза в Україні: передумови, ризики, шляхи подолання : [аналіт. доп.] / [Жаліло Я.А., Кононенко К.А., Яблонський В.М. та ін.] ; за заг. ред. Я.А. Жаліла. – К. : Нац. інст. стратег. досл., 2014. – 132 с. (*Особистий внесок: визначено низку макроекономічних передумов кризи 2013–2014 рр. в Україні, обґрунтовано причини та прояви різкого загострення інституційної кризи, сформульовано низку пріоритетів нової економічної політики*).

18. Жаліло Я.А. Украина: евразийская интеграция или европейский выбор? / Я.А. Жаліло // Центральная Азия и Кавказ. – 2003. – № 6. – С. 178–188. (*Швеція*).

19. Zhalilo J. Smes, trade and development in Ukraine / J.Zhalilo // ITC Working Paper Series/ International Trade Center. – 2015. – October. – WP-06-2015.E. – 47 p. (*Швейцарія*).

20. Жаліло Я.А. Еволюція чинників дієвості економічної політики держави та інституційна криза в Україні / Я.А. Жаліло // Економічна теорія. — 2015. – № 2. – С. 5–18. (*РІНЦ*)

21. Жаліло Я.А. Інституціалізація ділових комунікацій як шлях до підвищення ефективності економічної політики / Я.А. Жаліло // Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку: зб. наук. праць / НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – К., 2014. – С. 340–352. (*РІНЦ*).

22. Світова продовольча криза та виклики для України / [Жаліло Я.А., Собкевич О.В., Русан В.М. та ін.] // Економіка АПК. – 2011. – № 8. – С. 135–144. (*Особистий внесок: обґрунтовано чинники впливу глобалізації на розвиток АПК України на національну економіку в цілому*). (*РІНЦ*).

23. Жаліло Я.А. Про необхідність удосконалення обов'язкової сертифікації як фактору сталого економічного розвитку / Степанов В.М., Жаліло Я.А., Полнарєв С.Я. // Вісник економічної науки України. – 2008. – № 1. – С. 107–110. (*Особистий внесок: досліджено перешкоди дії в Україні ринкових інститутів забезпечення якості*). (*РІНЦ*).

24. Жаліло Я.А. Роль об'єднань промисловців та підприємців в економіці перехідного періоду / Я.А. Жаліло, С.І. Романенко // Економіка України. – 1997. – № 6. – С. 37–45. (*Особистий внесок: обґрунтовано засади формування інституційної системи координації корпоративних інтересів в Україні, визначено функції об'єднань підприємців у системі стратегічної діяльності*).

25. Жаліло Я.А. Концептуальні засади стратегії економічного протекціонізму / Я.А. Жаліло, А.Ю. Сменковський // Стратегічна панорама. – 2000. – № 1–2. –

С.104–113. *(Особистий внесок: сформульовано основні принципи стратегії "економічного протекціонізму" та низку складових її реалізації).*

26. Жаліло Я.А. Конкуренція і джерела конкурентоспроможності / Я.А. Жаліло, А.Т. Кияк // Наукові вісті НТУУ "КПІ". – 2000. – № 2. – С. 123–133. *(Особистий внесок: визначено інституційні чинники конкурентоспроможності національної економіки).*

27. Жаліло Я.А. Дієвість економічної політики держави в контексті ринкового реформування / Я.А.Жаліло, Д.О. Черніков // Економіка України. – 2000. – № 12. – С.14–26. *(Особистий внесок: доведено необхідність орієнтації стратегії держави в Україні на узгодження групових інтересів, досліджено підгрунття політизації економіки, визначено основні перешкоди ефективності економічної політики).*

28. Жаліло Я.А. Внутрішній ринок у контексті трансформаційної кризи української економіки / Я.А. Жаліло // Науково-технічна інформація. – 2000. – № 1. – С. 38–41.

29. Жаліло Я.А. Економічна безпека держави, підприємства, особи в інтегрованому суспільстві / Я.А. Жаліло // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2001. – Вип. 26. – С. 24–27.

30. Жаліло Я.А. Оцінка динаміки і структури інвестиційного потенціалу України / Я.А. Жаліло, А.Ю. Сменковський // Наукові вісті НТУУ «КПІ». – 2001. – № 4. – С. 5–15. *(Особистий внесок: оцінено дієвість інвестиційної політики держави щодо основних джерел інвестиційних ресурсів).*

31. Жаліло Я.А. Стратегія реалізації інвестиційного потенціалу України / Я.А. Жаліло, А.Ю. Сменковський // Стратегічна панорама. – 2001. – № 3–4. – С. 69–75. *(Особистий внесок: визначено роль державної інвестиційної політики у довгостроковій макроекономічній стабілізації в Україні, запропоновано заходи щодо сприяння формуванню основних джерел інвестицій).*

32. Жаліло Я.А. Бюджетна політика в Україні та її вплив на економічне зростання / Я.А.Жаліло, Д.А. Файер // Стратегічна панорама. – 2002. – № 1. – С. 95–103. *(Особистий внесок: досліджено еволюцію бюджетної політики в Україні з позиції забезпечення її стратегічної спрямованості).*

33. Жаліло Я.А. Глобалізація та проблеми збереження економічного суверенітету України / Я.А. Жаліло // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2002. – Вип. № 8-1. – С. 11–18.

34. Жаліло Я.А. Розвиток малого й середнього бізнесу як складова стратегії економічного зростання в Україні / Я.А. Жаліло // Стратегічна панорама. – 2002. – № 2. – С. 105–111.

35. Жаліло Я.А. Причини і наслідки дефляції в економіці України / Я.А. Жаліло, А.Ю. Сменковський// Стратегічна панорама. – 2002. – № 4. – С. 70–76. *(Особистий внесок: оцінено ефективність монетарної політики України та її вплив на економічну динаміку).*

36. Жаліло Я.А. Податкова реформа в Україні в контексті стратегії економічного зростання / Я.А.Жаліло, А.Ю. Сменковський // Стратегічна панорама. –

2003. – №№ 3–4. – С. 105–112. *(Особистий внесок: досліджено податкову реформу як складову стратегії інноваційного розвитку, визначено стратегічні засади надання податкових преференцій).*

37. Жалило Я.А. Роль внешнеэкономических факторов в обеспечении перехода к инновационной модели экономического развития / Я.А. Жалило // Прометей : регіональний збірник наукових праць з економіки. – 2004. – Вип. 13. – С. 69–72.

38. Жаліло Я.А. До формування категоріального апарату науки про економічну безпеку / Я.А. Жаліло // Стратегічна панорама. – 2004. – № 3. – С. 97–104.

39. Жаліло Я.А. Економічна стратегія як категорія сучасної економічної науки / Я.А. Жаліло // Економіка України. – 2005. – № 1. – С. 19–27.

40. Жаліло Я.А. Мікроекономічні засади конкурентоспроможності національної економіки / Я.А. Жаліло // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. – 2005. – № 2. – С. 40–42.

41. Жаліло Я.А. Підвищення ефективності управління підприємствами, які перебувають у державній власності / Жаліло Я.А., Комаров В.А., Савенко О.В. // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. – 2005. – № 6. – С. 31–33. *(Особистий внесок: досліджено інституційне підґрунтя ефективності функціонування державних підприємств та сформовано низку пропозицій щодо її підвищення).*

42. Жаліло Я.А. До питання про економічне підґрунтя ГУАМ / С.В. Давиденко, Я.А. Жаліло // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ : сб. науч. тр. – Свиштов-Донецк : ДонНУ-СА «Д.А.Ценов». – 2006. – С. 85–92. *(Особистий внесок: досліджено розвиток співпраці України з ГУАМ як інституційний інструментарій зовнішньоекономічної політики).*

43. Жаліло Я.А. Проблеми формування сучасних засад політики імпортозаміщення в Україні / Я.А. Жаліло, В.М. Гацько // Стратегічна панорама. – 2006. – № 1. – С. 102–111. *(Особистий внесок: визначено орієнтири політики імпортозаміщення для України).*

44. Жаліло Я.А. Щодо чинників впливу на інноваційну поведінку підприємницьких структур в Україні / Я.А. Жаліло // Прометей : регіональний збірник наукових праць з економіки. – 2006. – Вип. 3 (21). – С. 82–86.

45. Жаліло Я.А. Економічний діалог як засіб суспільної консолідації в процесі соціально-економічного розвитку України / Я.А. Жаліло // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 1. – С. 106–112.

46. Жаліло Я.А. Щодо шляхів позичкового фінансування державою інвестиційних проектів / Я.А. Жаліло // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 1. – С. 66–73.

47. Жаліло Я.А. Щодо напрямків реалізації позитивного потенціалу членства України в СОТ / Я.А. Жаліло, Я.В. Белінська // Вісник Донецького університету. Серія В. Економіка і право. – 2008. – № 1. – С. 50–56. *(Особистий внесок:*

сформовано пропозиції щодо заходів експортної політики для реалізації потенціалу членства України у СОТ).

48. Жаліло Я.А. Євроінтеграційні перспективи України: від декларацій – до дій / Я.А. Жаліло // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 3. – С. 129–136.

49. Жалило Я.А. Структурные трансформации промышленности Украины в период финансово-экономического кризиса / Я.А. Жалило, Д.С. Покришка // Вісник Інституту економіки і прогнозування. – 2010. – С. 29–33. *(Особистий внесок: обґрунтовано процеси адаптації суб'єктів господарювання України до кризових явищ в економіці та визначено низку перспектив подальших структурних зрушень).*

50. Жаліло Я.А. «Депресивні пастки» як ризики для економічної безпеки України / Я.А. Жаліло // Проблемы повышения эффективности функционирования предприятий различных форм собственности : сб. науч. тр. / НАН Украины, Ин-т экономики пром-сти; редкол.: И.П. Булеев (отв. ред.) и др. – Вып. 3, т. 3. – Донецк, 2010. – С. 42–48.

51. Жаліло Я.А. Щодо проблем реалізації модернізаційних стратегій в умовах сучасної України / А.В. Єрмолаєв, Я.А. Жаліло // Стратегія розвитку України. – 2011. – № 1. – С. 67–74. *(Особистий внесок: оцінено особливості стратегічної діяльності в Україні, обґрунтовано сучасні функції стратегії та засади модернізаційної стратегії для України).*

52. Жаліло Я.А. Економічні засади державного суверенітету в глобалізованому світі / Я.А. Жаліло, Д.С. Покришка // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 2. – С. 73–82. *(Особистий внесок: визначено особливості сучасного етапу економічної глобалізації, обмеження, які вона накладає на національні економічні політики).*

53. Жаліло Я.А. Наслідки фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр. для України та умови післякризового відновлення [Електронний ресурс] / Я.А. Жаліло // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України : [електронне фахове видання]. – 2011. – № 1. – С. 177–188. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Znpnudps/index.html>

54. Жаліло Я. Особливості формування та реалізації пріоритетів бюджетної стратегії в умовах економічних реформ в Україні / Я.А. Жаліло // Світ фінансів. – 2013. – № 2. – С. 48–59.

55. Жаліло Я.А. Бізнес-цикл як феномен української економіки: передумови формування та висновки для політиків / Л.Ю. Возна, Я.А. Жаліло // Стратегічні пріоритети. – 2014. – № 2. – С. 23–34. *(Особистий внесок: визначено інституційні чинники формування циклічності економіки України та рекомендації щодо послаблення її негативного впливу).*

56. Zhalilo Y. Economies in transition: Why Do Aspiration Often Lag Behind Reality? // Fourth Annual Conference on Convergence and divergence: Aspirations and reality in Central and Eastern Europe and Russia: Proceedings / Centre for Research into East European Business. – Buckinghamshire Chilterns University College, June 23–24, 1998. – Pp. 209–223.

57. Zhalilo Y. Economic security of enterprises – Macroeconomic Implications and Government Activity // International Conference on Enterprise in Transition (3; 1999; Split – Sibenik) : Proceedings. – P. 140–144.

58. Zhalilo Y. Effects of Small Entrepreneurship on National Economic and Social Development of Ukraine // SME in the Region of the Black Sea Economic Cooperation – Reality and Vision (16 March 2006). – Konrad-Adenauer-Stiftung, Istanbul, 2006. – P. 183–190.

59. Жалило Я.А. О концепции создания государственного банка реконструкции и развития // Государственное управление в XXI веке: традиции и инновации : матер. 7-й междунар. конф. факультета гос. управления МГУ им. М.В.Ломоносова (27–29 мая 2009 г.) : в 2-х ч.– Ч. 1 / отв. ред. Мысляева И.Н. – М. : МАКС Пресс, 2009. – С. 184–193.

60. Стратегічне програмно-цільове планування процесів соціально-економічного розвитку України : [науково-методологічний посібник] / [Власюк О.С., Жаліло Я.А., Семенченко А.І. та ін.] ; за заг.ред. В.П.Горбуліна. – К. : ДП "НВЦ "Євроатлантикінформ", 2006. – 116 с. (*Особистий внесок: узагальнено досвід державного регулювання економік індустріально розвинених країн та України*).

61 – 108. Інші.

АНОТАЦІЯ

Жаліло Я.А. Інституційна обумовленість і суб'єктність формування економічних стратегій. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки. – Державна установа "Інститут економіки та прогнозування НАН України". – Київ, 2015.

У дисертації обґрунтовано теоретико-методологічні підходи до дослідження сутності економічної стратегії, її суб'єктності та закономірностей інституційної обумовленості на сучасному етапі розвитку господарських систем. Економічну стратегію розглянуто як сукупність відносин і зв'язків між суб'єктами господарювання з приводу досягнення цілей їх розширеного відтворення. Обґрунтовано, що інституційні детермінанти реалізації суб'єктності індивідуального відтворення у функціональній взаємодії суб'єктів визначають співвідношення опортунізму та інклюзивності в розвитку господарської системи. Цю закономірність проілюстровано на прикладі розвитку трансформаційної кризи в Україні. Визначено напрями, завдання та інструменти стратегії, яка спроможна подолати накопичені "інституційні пастки" за рахунок зниження трансформаційних витрат переходу до інклюзивного економічного розвитку в Україні.

Ключові слова: економічна стратегія, інституційна обумовленість, інституційне середовище, трансформаційна криза, інституційна криза, інституційна пастка, стратегія модернізації, інклюзивний розвиток.

АННОТАЦИЯ

Жалило Я.А. Институциональная обусловленность и субъектность формирования экономических стратегий. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.01 – экономическая теория и история экономической мысли. – Государственное учреждение "Институт экономики и прогнозирования НАН Украины". – Киев, 2015.

В диссертации обоснованы теоретико-методологические подходы к исследованию сущности экономической стратегии, ее субъектности и закономерностей институциональной обусловленности на современном этапе развития хозяйственных систем. Экономическая стратегия рассмотрена как совокупность отношений и связей между субъектами хозяйствования для достижения целей их расширенного воспроизводства. Обосновано, что институциональные детерминанты реализации субъектности индивидуального воспроизводства определяют соотношение оппортунизма и инклюзивности в развитии хозяйственной системы. Эта закономерность проиллюстрирована на примере развития трансформационного кризиса в Украине. Определены направления, задачи и инструменты стратегии, способной преодолеть накопленные "институциональные ловушки" за счет снижения трансформационных издержек перехода к инклюзивному экономическому развитию в Украине.

Ключевые слова: экономическая стратегия, институциональная обусловленность, институциональная среда, трансформационный кризис, институциональный кризис, институциональная ловушка, стратегия модернизации, инклюзивное развитие.

ANNOTATION

Zhalilo Y. Institutional Determination and Subjectness of Economic Strategies' Creation. — Manuscript.

Thesis for the scientific degree of Doctor of Economic Sciences, specialty 08.00.01 – Economic Theory and History of Economic Thought. – State Institution "Institute for Economics and Forecasting of National Academy of Sciences of Ukraine". – Kyiv, 2015.

The thesis justifies theoretical and methodological approaches to the study on the essence of economic strategy, its subjectness and institutional determination regularities at the modern stage of economic systems development. Economic strategy is considered as a complex of hierarchical relations and network communications between economic entities concerning the attainment of the goals of their expanded reproduction based on the coordination of appropriate interests and objective functions.

It has been grounded that the subjectness of individual reproduction is being implemented during the interaction between subjects, whose functions in the reproduction of economic system have been institutionally determined. Institutional system, establishing the relations of confidence, promotes the reduction of transaction costs,

in particular – the costs of opportunistic behavior, and creates prerequisites for the inclusiveness of economic development.

The specific methodology named "strategic studies" has been formed in economic science in order to put economic grounds for strategic activity, combining system analysis, synergy, complex systems analysis and interdisciplinary interconnections with the studies of management, law, political and sociological sciences.

The author investigates specific features of the evolution of the conditions of strategic activities in modern economy. It has been proved that the trends of institutional transformation, influenced by economic globalization and the spread of network economy, create the threats to the development's inclusiveness, which can be cured on the basis of self-organization of a network of economic entities.

The example of the development of transformational crisis in Ukraine illustrates the risks of opportunistic behavior in the case of the government's delay in developing the institutional framework of regulatory policy. The genesis of the institutional crisis is shown as a trap resulting from uncompensated development of transformational crisis and causing the losses of effectiveness of government strategy. The author argues that the loss of strategic effectiveness of the instruments of economic policy was due to the long-time hypertrophy of the tasks of macroeconomic stabilization. Based on the revealed systemic obstacles to the realization of economic strategies in Ukraine, the author formulates imperative requirements for the priorities of government economic strategy.

The guidelines, tasks and instruments for the strategy of modernizational growth have been determined for Ukraine, uniting the directions to investment based development, institutional modernization, development of human capital and attaining the consolidation of resources for structural modernization of economy based on the reduction of transformational costs of transition from oligarchic to inclusive models of development. It is recommended to overcome the accumulated «institutional traps» via the institutional levers of macroeconomic policy, modifying the objective functions of entities in the reproduction of economic system. Also various institutional instruments have been elaborated to modernize the system of relations between government, business and civic society based on the consolidation of confidence relations and synergetic interaction in order to attain public legitimacy of government economic strategy and strengthen the subjectness of economic strategies.

Keywords: economic strategy, institutional determination, institutional environment, transformational crisis, institutional crisis, institutional trap, strategy of modernization, inclusive development.

Підписано до друку 04 березня 2016 р.
Формат 84×108/32. Ризографія.
Ум. друк арк. 1,9. Обл.-вид. арк. 1,9
Наклад 120 прим. Замовлення №17

Поліграфічна дільниця ДУ "Інститут економіки
та прогнозування НАН України"
вул. Панаса Мирного, 26, м. Київ, 01011